

IN MEMORIAM

ELI PEROCI – V SPOMIN (11. febr. 1922 – 18. nov. 2001)

*Čas mineva
v minevanju odhajam,
trenutek za trenutkom,
in nosim s seboj ljubo uro
z domače omare –
pustim jo na travniku,
naj zapojejo ptice njen napev,
ki je domačnost
in mir
in slovo.*

Na polovici svoje življenjske poti se je pisateljica Ela Peroci, kdo ve zakaj, tako močno zavedla minevanja in slovesa, da ga je morala upesniti; ta pesem, pozabljena med listi revije *Sodobnost* (letnik 1965), se me je dotaknila v času, ko sem jo bolno obiskovala in je bilo vsako slovo bolečina minevanja. Zadnje slovo v družinskem in prijateljskem krogu je bilo novembra lani na ljubljanskih Žalah. Le-

tos bi proslavljala osemdeseti rojstni dan.

V njenem domu v Ljubljani, kjer je z družino živela in ustvarjala, je njen soprogram Milan Peroci uredil spominsko sobo. Oživlja duha pravljič, ki so nam ljube – *Muca copatarica*, *Moj dežnik je lahko balon*, *Hišica iz kock*, *Modri zajec*, *Stara hiša št. 3*, *Telefon* in še in še bi jih lahko naštevali – in so vtakane v otroštvo generacij, ki so rasle po drugi svetovni vojni.

Pisateljici, ki v svojem otroštvu ni poznala pravljič in ni imela knjig, se je svet pravljič odstrl z materinstvom, snov sta ji prinašali hčerki in sosedovi otroci. Kako napisati pravljičico, pa se ji je odkrilo na predavanjih dr. Stanka Gogale v času, ko je bila študentka na Filozofski fakulteti v Ljubljani in tam absolvirala pedagogiko. V tem času (1952/53) je nastala njena prva pravljičica *Hišica iz kock*, izšla pa je – z ilustracijami Lidije Osterc – šele leta 1964. Po tej prvi pravljičici so na dan kot v mogočem slapu privrele še druge; tako so se zvrstile: *Moj dežnik je lahko balon* z ilustracijami Marlenke Stupica, Mladinska knjiga 1955; *Tisočkratlepa* (ilustracije Maksima Sedēja, 1956), *Majhno kot meziniec* (ilustracije Ančka Gošnik Godec, 1957); *Muca copatarica* (ilustracije Ančke Gošnik Godec, 1957); *Breskve* (ilustracije Marija Vogeltnik, 1959); *Tacek* (z ilustracijami Melite Vovk, 1959); *Kje so stezice* (ilustracije Ančke Gošnik Godec, 1960); *Ptičke so odletele* (z ilustracijami Ančke

Gošnik Godec, 1970); *Zato, ker je na nebu oblak* (ilustracije Milovan Krajnc, 1963); *Hišica iz kock* (ilustracije Lidije Osterc, 1964); *Za lahko noč* (ilustracije Ančke Gošnik Godec, 1964).

»Pisala sem zvečer, kar v kuhinji, na kolenu«, je pripovedovala, ko smo jo kolegi v službi spraševali, kako je zmogla toliko napisati ob družini in službi. Rokopisi njenih pravljič (zbrani so v njeni spominski sobi) nam kažejo, kako so pravljičice nastajale, kako se je k posameznim mislim in stavkom vračala, kako je vse skrbno in do potankosti domislila, preden je bila z napisanim zadovoljna, in kako skrbno je izbirala besede, da so imele pravi zven.

»Vedno sem imela željo po lepi besedi,« je včasih rekla, kot bi se opravičevala, ko smo jo kolegi vpraševali, zakaj tako skrbno izbira besede za stavek ali dva, ki ga je bilo treba napisati, da so radijski napovedovalci prebrali napoved za oddajo, ki jo je pripravila. V ta radijski čas (od 1962–1978) sega tudi spomin na pravljičico *Modri zajec* pa na *Fantka in punčko*.

Na eni izmed šol, kamor so jo bili povabili na podelitev bralne značke, jo je fantek zaprosil, naj napiše pravljičico o zajcu. Do srca ji je segla ta otrokova želja in spominjam se, kako je iz knjižnice nanosila kup knjig, v katerih je prebirala o zajcih. Ko je našla zapis o belem zajcu, ki živi v polarnih krajih, se ga je razveselila, kot bi našla zaklad. Potem se nekaj časa nismo več pogovarjali o zajcih, knjige pa so bile še vedno na mizi. Pa je neko jutro prišla v službo in mi čez mizo ponudila papirje: »Glej, kaj je nastalo!« Bil je *Modri zajec*, natipkan na starem pisalnem stroju, ki ji je bil zvest pomočnik, da je iz rokopisa rodil tipkopis. *Modri zajec* mi je bil ljub ne le zaradi lepe pravljičice, ampak tudi zaradi vzdušja, ki ga je v redakcijo (radijska šola, kasneje izobraževalni program Radia Slovenija) prinašal njen ustvarjalni polet. Tisto leto

smo ji za rojstni dan podarili modrega zajca iz muranskega stekla. Modri zajec je zaživel tudi v radijski priredbi, novo razsežnost pa je dobil v slikanici z ilustracijami Ančke Gošnik Godec; bila je vesela lepih ilustracij in to veselje je delila z nami, vsakemu izmed nas jo je poklonila.

Spominov na pisateljico in na to zadnje obdobje njenega ustvarjanja je še veliko, preveč za kratek zapis, ki naj bi strnil njeno življenjsko in ustvarjalno pot.

Rodila se je 11. februarja 1922 v Sv. Križu pri Rogaški Slatini, osnovnošolska leta so povezana s tremi kraji: Rogatcem, Šentvidom pri Grobelnem in Šmarjem pri Jelšah. V meščansko šolo in gimnazijo je hodila v Celju in Kočevju, študij pa je končala na državnem učiteljskem v Ljubljani že sredi druge svetovne vojne. Konec vojne je dočakala kot interniranka v taborišču Žlebič. Po vojni je kratek čas učila v rojstnem Sv. Križu in Kočevju, nato še v Kamniku v Domu invalidne mladine. Ob delu je študirala pedagogiko na Filozofski fakulteti. Doživeti zapisi o življenju invalidnih otrok so ob objavi 1947. leta vzbudili zanimanje in leto dni kasneje so jo povabili v uredništvo *Pionirja* in *Cicibana*, kjer je ostala do leta 1955. Nato je sedem let delala v uredništvu *Mladega sveta* (naslednica te revije je danes revija *Otrok in družina*), od 1962 do upokojitve 1978 je pripravljala oddaje za otroke na Radiu Slovenija v uredništvu mladinskih in izobraževalnih oddaj.

Želja po pisanju, ki jo je pestovala od prvih šolskih dni, je prodrla na dan ob rojstvu otrok. Kot mama, ki zna tenkočutno opazovati in prisluhniti utripu otroške duše, je znala vsakdanje dogodke, ki jih vsi doživljamo in gredo mimo nas, ubesediti in presvetliti ter jim dati nov pomen. Bila je prva ustvarjalka pri nas, ki je začutila, kaj doživlja otrok v sodobnem urbanem okolju. Znala mu je prisluhniti in s pravljičico, v kateri se

realnost in fantazija prepletata, bogatiti otrokov čustveni in domišljjski svet. V pravljičah ne dviga pedagoškega prsta, ne poučuje, ne naroča, zato so te pravljice med mladimi zaživele in so jih vzeli za svoje. Nekatere so med šolarji zaživele v obliki igrice in lutkovnih igrice (*Muca copatarica*), žive na radiu (*Violinski ključ, Lalala, Fantek in punčka, Za deževne dni* in druge), na televiziji (*Ivo in Nina, Ankine risbe, Kje živijo pravljice, Očala tete Bajavaje*), največ pa doma na nočnih omaricah (*Pravljice za lahko noč in Siva miš, ti loviš, Prisedite k moji mizici, Na oni strani srebrne črte, Povestice tiktak* in druge), kjer z blago besedo pomagajo otroku zaokrožiti dan in ga pospremijo v svet sanj.

Literarni teoretiki bodo o njenih pravljičah še marsikaj povedali, odkrili, raziskali; založniki pa bodo vedno znova zalagali knjižne police z njenimi najlepšimi pravljičami, po katerih vsaka generacija otrok vedno znova rada sega.

Njene pravljice so prevedene v hrvaščino, srbščino, albanščino, makedonščino, češčino, slovaščino, madžarščino, italijanščino, nemščino, poljščino, francoščino, finščino, estonščino, ruščino, esperanto in kitajščino. Prevedene so celotne zbirke (*Za lahko noč*) in posamezne pravljice.

V spominski sobi na njenem domu so razstavljena tudi najpomembnejša pri-

znanja: dve diplomii Mednarodne zveze za mladinsko književnost (IBBY), ki ju je dobila leta 1958 (*Majhno kot meziniec*) in 1966 (*Za lahko noč*), leta 1970 pa je skupaj z ilustratorko Lidijo Osterc prejela priznanje IBBY za celotno delo. Leta 1956 in 1957 je dobila Levstikovo nagrado (*Moj dežnik je lahko balon, Ti-sočkratlepa*), leta 1971 nagrado Prešernovega sklada (*Na oni strani srebrne črte*), leta 1974 diplomu na TV festivalu na Bledu, večkrat je dobila plaketo Zlata knjiga in priznanje Zmajevih otroških iger v Novem Sadu.

Besede zahvale ji je ob grobu izrekel pesnik Tone Pavček: »Brez tebe bi bila zgodba naše mladinske književnosti skromnejša in manj srečna. Prva si spregovorila v govorici, ki je še nismo slišali, v novih pravljičah, kakršnih še nismo brali. In šli smo za tabo, v tvojo pravljico deželo. To je tvoje vozilo, darilo vsem nam za lepe ure in za hude dni. Hvala ti, Ela, za ta dar. Kdor ga je in ga bo sprejel v otroštvu, bo odrasel vedel, da je na svetu mogoča radost, da je na zemlji prostor za pravljice, da je v človeku neugasljiva žeja po čudežnem. Čudežni svet otroštva si ti izpisala z otroško dušo, z vso ljubeznivo lepoto in vero do zadnje črke in ne manj do zadnje belečine.«

Marinka Svetina